

Miksi reilu testi?

Olet ehkä törmännyt käsitteisiin *reilu testi* tai *fair and accessible test*. Ne liittyvät viime vuosina paljon esillä olleisiin termeihin *equality, diversity & inclusion*. Reilussa testauksessa yritetään välttää jonkin testattavan joukon suosimista tai toisaalta jonkin toisen ryhmän sorsimista. Pyritään esimerkiksi siihen, ettei testi suosi suomalaista kulttuuria tuntevia, päiväkotikäisten vanhempia tai vaivattomasti lukevia ja kirjoittavia.

TEKSTI ELINA STORDELL

Suomi toisena kielenä -arvioinnissa reiluus ja saavutettavuus ovat tärkeitä näkökulmia, koska oppijoissa on paljon niitä, joiden koulutustausta on vähäinen tai taidot latinalaisella kirjoitusjärjestelmällä vasta kehityksessä. On tärkeää, että myös he voivat osoittaa osaamistaan ilman, että heikommat kirjalliset taidot vaikuttavat ainakaan suullisten taitojen testeihin. Euroopan neuvoston ja ALTE:n raportissa todetaan, että vähän koulutettujen ja lukutaitokoulutustausten kielenoppijoiden voi olla mahdotonta ylittää A1-tasoa kirjoittamisessa. Myös ILTA:n eettiset ohjeet muistuttavat, että testaa- jien on otettavat huomioon kohderyhmän tarpeet.

Oma pienimuotoinen tutkimukseni kotoutumiskoulutuksen päättöarvioinnin testituloksista (N=499) Testipisteessä osoitti, että mitä vahvemmaksi puhuminen kehittyi, sitä enemmän kirjoittamisen taito jää siitä jälkeen. A2-tasolla tyypillisintä on, että opiskelija saa sekä puhumisesta että kirjoittamisesta saman tason, mutta puhumisen ollessa B1-tasolla kirjoittaminen jää koto- koulutuksen osallistujilla yleensä heikommaksi. Valitettavasti suppea aineisto ei mahdollistanut

kotoutumiskoulutuksen eri polkujen tarkastelua erikseen.

Miten reilu testi tehdään?

Väärinkäsitysten välttämiseksi: reilu testi ei tarkoita eri tehtäviä tai eri arviointikriteerejä erilaisille osallistujaryhmille. Tehdään vain mukauttamista (*accommodation*). Samaa mukautettua testiä käytetään koko opiskelijaryhmän kanssa.

Olennaista on testata kukin kielitaidon osa-alue erillisellä testillä. Vältetään siis sinänsä hyviä ja autenttisia integroituja testejä, joissa yhdistetään vaikkapa luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Tämä tarkoittaa myös, että Eurooppalaisen viitekeh- yksen täydennysosan mukaiset mediaatiotehtävät eivät ehkä sovi arviointiin, jos osallistujien kieli- taitoprofiili on kovin epätasainen. En tarkoita, että lukeminen ja kirjoittaminen karsittaisiin testitehtävistä täysin pois. Taitoja pitää ehdottomasti arvioida, koska niiden heikkous voi estää opintojen etenemisen, mutta omilla erillisillä testeillä. Luke- misen ja kirjoittamisen ei tulisi vaikuttaa puhumi- sen ja kuullun ymmärtämisen arviointiin.

Seuraavaksi on punnittava sopivia tehtävätyyppejä ja virikemateriaaleja. Kirjoittamisen testissä on tietenkin kirjoitettava, mutta virikemateriaali voisi olla muuta kuin tekstiä, kuten kuva, video tai äänitallenne. Esimerkiksi kuvat mahdollistavat vaativampiakin tehtävänantoja kuin yksinkertaisen kuvasta kertominen. Samoin luetun ymmärtämisen testissä on luonnollisestikin luettava, mutta sekä luetun että kuullun ymmärtämisen testeissä perinteisten kirjallisten tehtävätyyppien rinnalle olisi hyvä ottaa myös muita tehtävätyyppejä. Voisiko taitoa osoittaa esimerkiksi alleviivaamalla, suullisesti tai tekemällä? Avokysymyksiä, monivalintoja ja yhdistelytehtäviäkin voi olla mukana, mutta kysymysten tekstiä on hyvä karsia vähentämällä ja lyhentämällä vastausvaihtoja sekä muotoilemalla kysymyksiä niin, että lyhyt vastaus riittää. Puhumisen testissä virikemateriaaliksi kannattaa yrittää keksiä muuta kuin tekstiä. Mikäli tekstiä haluaa käyttää, sen tulee olla taitotasoltaan alempi kuin testin tason.

Valitaanpa tehtävätyypeiksi mitä tahansa, keskeistä on, että ne ovat osallistujalle tuttuja. Testitilanne ei ole oikea paikka esitellä uudenlaisia tehtäviä. Kaikkien testien kohdalla on muistettava myös yksinkertaiset ja ymmärrettävät tehtäväohjeet ja niiden ymmärtämisen varmistaminen vielä itse testitilanteessa.

Aihepiirien valinnassa reiluun testiin pätevät samat ohjeet kuin kaikkeen testaamiseen. Aiheiden tulee sopia mahdollisimman monelle. Kaikki eivät ole läheteleet työhakemuksia ja motivatiokirjeitä, eikä ruotsinristeilyn skeema ole kaikille tuttu. Tilanteiden tulisi olla sellaisia, joissa osallistujat osaisivat toimia äidinkielellään tai muulla vahvalla kielellään. Kirjavan koulutustaus- tan takia on mietittävä, millaista maailmantietoa voidaan edellyttää esimerkiksi maantieteessä tai historiassa.

Miten testi järjestetään?

Itse testitilanteessa varmistetaan tehtävänantojen ymmärtäminen, ja mielestäni opettaja voi hyvin kierrellä luokassa testin aikana ja ohjeistaa tarvittaessa lisää, kuten kurssien testitilanteissa aina. Tarvittaessa ja ajan salliessa kysymyksiä voi lukea ääneen. Luetun ymmärtämisen tekstiä ei kuitenkaan tule lukea ääneen, koska silloin testi muuttuu kuullun ymmärtämisen testiksi. (Mikäli kyseessä olisikin vaikkapa biologian koe, näin voitaisiin hyvinkin tehdä.)

Testin ulkoasun on hyvä noudattaa Selkokes- kuksen selkomateriaalista antamia ohjeita, ja tarvittaessa tehtäviä voidaan antaa yksitellen. Testit voidaan jakaa usealle päivälle ja lisäaukoja voidaan pitää. Sen sijaan lisäajan antaminen on haastava kysymys, ja tutkimustulokset aiheesta ovat ristiriitaisia. Voi käydä niinkin, että lisäaika hyödyttää eniten taitavia ja hyvin kirjoittavia. Onkin toivottavaa, että testinlaatijat ovat osanneet määritellä riittävän ajan pilotoinnin perusteella. Lisäksi osallistujalle voidaan tarvittaessa järjestää oma, rauhallinen testitila.

Millaista on reilu arviointi?

Pähkinänkuoressa reilu arviointi on aivan saman- laista kuin asiallinen ja luotettava kielitaidon arviointi muutoinkin. Kaikki kielen osa-alueet arvioidaan omina kokonaisuuksinaan samoilla arviointiasteikoilla kuin yleensäkin. Arviointikri- teerejä ei muuteta eikä vaatimustasoa madalleta. Ymmärtämistaitojen kohdalla muistetaan arvi- oida vain ymmärtämistä eikä oikeinkirjoituksen ja rakenteiden tarkkuutta. Käsialan ei pitäisi olla arviointikriteeri koskaan.

Muistuttaisin lähinnä yhdestä asiasta: Kor- jausohjeissa, esimerkkipastauksissa ja näyte- suorituksissa olisi hyvä olla mahdollisimman monenlaisten opiskelijoiden vastauksia, myös heikommin lukevien ja kirjoittavien. Kattavat ohjeet ja esimerkit paitsi yhdenmukaistavat arvi- ointia myös ehkäisevät vaatimustason nousemista tarpeettoman korkealle.

Aihetta sivuvavaa lisätietoa:

Huhta, Ari 2023: *Fairness in language assessment: Why do the purpose and context of assessment matter?* EALTA Conference. (Video löytyy Youtubesta.) Kormos, Judit 2021: *Fairness and accessibility in language testing for candidates with specific learning difficulties*. EALTA Conference. (Video löytyy Youtubesta.)

Kormos, Judith & Ratajczak, Michae 2019: *Time-extension and the second language reading performance of children with different first lan- guage literacy profiles*. British Council. (Julkaisu löytyy verkosta.)

Kormos, Judith & Taylor, Lynda B. 2021: Testing the L2 of Learners with Specific Learning Difficul- ties. – *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Language Testing*. Ed. Winke, Paula & Brunfaut, Tineke. Routledge.